

A logikai következményreláció elméleteiről

Korreferátum Kertész András és Rákosi Csilla előadásához

Vecsey Zoltán

MTA-DE-PTE-SZTE Elméleti Nyelvészeti Kutatócsoport

Előzetes megjegyzés:

„A következtetések, és ezen belül a plauzibilis következtetések értelmezésekor megkerülhetetlen **viszonyítási pontot** jelent és **nélkülözhetetlen** a logika következtetés-fogalma.” (Kertész & Rákosi)

A következményreláció alábbiakban bemutatandó elméletei nem érintik közvetlenül a p-modell szerkezetét. A korreferátum csak az idézetben megadott értelemben, **viszonyítási pontként** kapcsolódik a p-modell fogalmaihoz és hipotéziseihez.

A logikai következményreláció elvárt tulajdonságai:

- formális
- szükségszerű
- a priori
- normatív

A logikai következményrelációról alkotott elmélet elvárt tulajdonságai:

- materiálisan adekvát
- extenzionálisan korrekt

Megjegyzendő, hogy a kortárs szakirodalomban egyik kérdéskörben sem alakult ki teljes egyetértés.

Az előbbiekben említett tulajdonságok alapján a logikai következményreláció (logikai érvényesség) *preanalitikus sémáját* a következőképpen lehet megadni:

(PS): A kijelentések P halmazából akkor és csak akkor következik logikailag a k kijelentés, ha minden olyan esetben, amelyben P minden eleme igaz, k is igaz.

Beall & Restall (2006) felfogása szerint **(PS)** elméleti explikálására több lehetőség is kínálkozik.

Beall & Restall (2006) kiindulópontja a következő:

(PS*): A kijelentések P halmazából akkor és csak akkor következik **logikailag** _{i} a k kijelentés, ha minden olyan **esetben** _{i} , amelyben P minden eleme igaz, k is igaz.

Legalább három eltérő mód létezik **(PS*)** explikálására.

Ha ez a feltételezés helytálló, akkor legalább három különböző típusú következményreláció létezik. Ez pedig azt sugallja, hogy legalább három különböző logika létezik. Ez a **logikai pluralizmus** alapállítása.

(PS*)1

Modellelméleti érvényesség

A kijelentések P halmazából akkor és csak akkor következik modellelméleti értelemben a k kijelentés, ha minden olyan modellben, amelyben P minden eleme igaz, k is igaz.

→ *Következményreláció*: modellelméleti

→ *Eset*: halmazelméleti modellek

(PS*)₂

Releváns logikai érvényesség

A kijelentések P halmazából akkor és csak akkor következik releváns értelemben a k kijelentés, ha minden olyan szituációban, amelyben P minden eleme igaz, k is igaz.

→ *Következményreláció*: releváns

→ *Eset*: hiányos és inkonzisztens szituációk

(PS*)3

Konstruktív logikai érvényesség

A kijelentések P halmazából akkor és csak akkor következik konstruktív értelemben a k kijelentés, ha minden olyan argumentációs stádiumban, amelyben P minden eleme igaz, k is igaz.

- *Következményreláció*: konstruktív
- *Eset*: argumentációs stádiumok

A logikai következményreláció pluralista felfogásának kiindulópontja megkérdőjelezhető.

Emlékeztető:

(PS*): A kijelentések P halmazából akkor és csak akkor következik **logikailag_i** a k kijelentés, ha minden olyan **esetben_i**, amelyben P minden eleme igaz, k is igaz.

A kétely oka:

A **' $\square$ következik logikailag_i'** és az **' $\square$ esetben_i'** kifejezések csak párhuzamosan értelmezhetők.

→ Ha megváltoztatjuk az **eset** típusát, más következményrelációt kapunk.

→ Ha megváltoztatjuk a **logikai következmény** típusát, más esetet kapunk.

E kölcsönös definíciós függésből adódóan a következményreláció különböző értelmezéseit (a különböző logikákat) nem tudjuk objektív kritériumok alapján összehasonlítani egymással.

A következményreláció pluralista felfogását el kell vetni.

Lehetséges alternatívák után kell néznünk.

Alternatíva 1.

Logikai monizmus

(PS*) elméleti explikációja csak egyféleképpen lehetséges. A logikai következményreláció működési elvét egzakt módon leíró szabály minden lehetséges értelmezési tartományra kiterjeszthető. Csak **egy igaz logika** létezik.

→ Példa: Az *egy igaz logika* szerepére a legkézenfekvőbb jelölt az elsőrendű predikátumlogika Tarski nyomdokain kidolgozott modelleméleti változata, feltéve, hogy a *modell* fogalmát megfelelően tág értelemben tudjuk definiálni.

Alternatíva 2.

Kognitívizmus

(PS*) elméleti explikációjának kérdésében a pluralizmus és a monizmus mellett is lehet érvelni.

A hétköznapi és a tudományos gondolkodás különböző területein azonban olyan típusú következtetési formákat is találhatunk, amelyeket önmagában véve sem **(PS*)** pluralista, sem **(PS*)** monisztikus explikációja nem képes leírni.

→ Példa: Bizonytalan logikai státuszú premisszákra épülő következtetések.

A **materiális adekváció** kritériuma viszont akkor is érvényben marad, ha a következményreláció elméletét összekapcsoljuk a következtetések elméletével.

A következtetések teljes spektrumának leírásához (**PS***) pluralista vagy monisztikus explikációján kívül **további szempontokra** is szükségünk van.

A kognitívizmus alternatívája az alábbi szempontokat kínálja:

- Kérdéses logikai státuszú következtetések esetén vegyük figyelembe, hogy milyen **kognitív attitűddel** viszonyulunk a premisszákhöz.
- Vegyük figyelembe, hogy a következtetések jelentős hányadában a premisszák kognitív háttere, a releváns, **látens háttérfeltevések halmaza** is szerepet kap a konklúzió levonásában.
- Vegyük figyelembe, hogy a következtetések leírása bizonyos esetekben csak **informális komponensek** bevonásával lehet sikeres.

A pluralizmus elvetése után két választási lehetőségünk maradt: a logikai monizmus és a kognitívizmus.

El kell kötelezni magunkat valamelyik elméleti álláspont mellett?

Nem és igen.

Nem feltétlenül, mert a monizmus álláspontja összeegyeztethető a kognitívizmussal. A kognitívizmus kifejthető **(PS*)** monista explikációja alapján is.

Igen, választanunk kell, ha a logikai következményreláció fogalmának meghatározásából kiindulva a következtetések lehető legtágabb spektrumát kívánjuk leírni.

Ebben az esetben a kognitívizmus az előnyösebb választás, mivel kiegészítő szempontjaival alkalmasabb, érzékenyebb eszközt kínál e feladat elvégzésére.

Irodalom

Beall, J.C. & Restall, G. (2006): *Logical Pluralism*. Oxford: Oxford University Press.

Etchemendy, J. (1990): *The Concept of Logical Consequence*. Cambridge: Harvard University Press.

Priest, G. (2006): *Doubt to Be a Liar*. Oxford: Oxford University Press.

Rescher, N. (1976): *Plausible Reasoning*. Assen/Amsterdam: Van Gorcum.